

บทคัดย่อภาษาไทย

การวิจัยนี้เป็นหนึ่งในงานวิจัยภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สนองพระราชดำริ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช 2) รวบรวมข้อมูลความหลากหลายของ สมุนไพรในพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร และภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร รวมทั้งตำรับยาของหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนใกล้เคียง และ 3) นำความรู้ที่ได้ศึกษาและรวบรวมได้มาทำประมวล สารระยารวิชา 701108 ภูมิปัญญาไทยและพืชพรรณเพื่อคุณภาพชีวิต (Thai's Traditional Wisdom and Plants for Quality of Life)

หมอสมุนไพร หรือ หมอฮากไม้ ที่อาศัยในเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรมาจากบรรพบุรุษ และส่วนใหญ่ ไม่ได้จดบันทึกเป็นหลักฐาน มีเพียง 1 คน ที่จดบันทึกด้วยตนเอง และอีก 2 คน ที่มีสมุดบันทึกใบลาน สภาพเก่ามากที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่หมอสมุนไพรใช้หลักการจำและความคุ้นเคยกับป่า ทำให้รู้จักกับชนิดของสมุนไพรเป็นอย่างดี บางรายผ่านการอบรมวิชาสมุนไพรหลักสูตรพิเศษ ระดับผู้นำ เผยแพร่สมุนไพร จากมูลนิธิในโครงการพระราชดำริสวนป่าสมุนไพร สมาคมสมุนไพรแพทย์แผนโบราณ แห่งประเทศไทย และประกอบอาชีพเป็นหมอสมุนไพร ปลุกและขายสมุนไพร มีตำรายาสมุนไพร แหล่งที่มาของสมุนไพร ส่วนใหญ่ จะขึ้นไปเก็บที่อุทยานแห่งชาติภูพาน เพราะมีสมุนไพรจำนวนมากและ ครบทุกชนิด มากกว่าพื้นที่บริเวณเขื่อน ถึงแม้ว่าเขตอุทยานแห่งชาติจะเป็นเขตหวงห้ามก็ตาม วิธีการ รักษาด้วยสมุนไพร มีทั้งการต้มดื่ม การฝนทา อม โดยมีทั้งตัวยาหลัก และเข้ายา ส่วนใหญ่จะไม่นิยมใช้ เดี่ยว ๆ ส่วนของสมุนไพรที่ใช้ สามารถใช้ได้ทุกส่วน เช่น ราก เมล็ด เปลือก ลำต้น (แก่น) ใบ ดอก จาก การรวบรวมตำรับยาสมุนไพรโบราณ พบว่ามีมากถึง 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) สมุนไพรกลุ่มรักษาโรกระบบ ทางเดินอาหาร 2) สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคไต โรกระบบทางเดินปัสสาวะ 3) สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคหัวใจ และระบบไหลเวียนโลหิต 4) สมุนไพรกลุ่มรักษาโรกระบบทางเดินหายใจ 5) สมุนไพรกลุ่มรักษา โรคมะเร็ง 6) สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคกระดูกและข้อ 7) สมุนไพรกลุ่มรักษาแมลงสัตว์กัดต่อย 8) สมุนไพร กลุ่มบำรุงกำลังรักษาอาการเหนื่อยอ่อนเพลีย 9) สมุนไพรกลุ่มสำหรับหญิงแม่ลูกอ่อนหลังอยู่ไฟ และ 10) สมุนไพรแก้ไข้หรือผัดสำแดงต่าง ๆ ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นรูปเล่มเอกสารเผยแพร่จำนวน 2 เล่ม คือ 1) สมุนไพรและการนำไปใช้: กรณีศึกษาพื้นที่รอบเขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร และ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่รอบเขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ศึกษาและรวบรวมได้มาจัดทำ ประมวลสารระยารวิชา 701108 ภูมิปัญญาไทยและพืชพรรณเพื่อคุณภาพชีวิต (Thai's Traditional Wisdom and Plants for Quality of Life) ซึ่งเป็นรายวิชาในหมวดวิชาเลือกเสรี โดยผ่านการวิพากษ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร ได้รับการรับรองจากสภาวิชาการ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารีและ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

Abstract

This study is one of the studies of Plant Genetic Conservation Project under the Royal Initiation of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn (RSPG). This study aimed to 1) support Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's thought of conserving plant genetic, 2) collect a variety of herbs, and the utilization of ancient drug recipes of traditional Thai healers who live in NumPung Dam and surrounding areas, Sakon Nakhon province, and 3) develop course note of 701108 Thai's Traditional Wisdom and Plants for Quality of Life

Most herbal Thai healers who live in NumPung Dam and surrounding areas, Sakon Nakhon province earned their main income from agriculture. They reported that the ancestors passed on the knowledge for them. Most of the healers memorized the knowledge instead of recording. Therefore, there was rarely evidence records found regarding detail of each treatment. However, only one herbal healer wrote down the knowledge himself, 2 had recorded textbook (herbal and Thai blessing healers) from ancestors. Two herbal healers took a special course in herbal medicine from the Institute of Thai Traditional Medicine, Ministry of Public Health. Only 1 herbal healer earned his main income from growing and selling herbs. All of herbal healers reported that herbs mostly could be found at Phu Phan National park more than at Dam area. Although it is prohibited to collect anything from the National park, they preferred to collect the herbs there. It is reported that herbs are a large part of alternative medicine that can be used to treat several common conditions. Herbs can be used as the primary remedies and combining remedies. Every part of herbs (leaves, roots, barks, heartwoods, berries, and flowers) is used to produce medicines depending on type of medicine. Boiling, crushing, scraping, grinding are methods of utilization herbs. The herbal application used collected from present study showed 10 ancient herbal remedies that had been used to treat 10 common conditions. They are herbals to treat conditions of 1) gastrointestinal problems, 2) renal and urinary tract problems, 3) cardiovascular problems, 4) respiratory tract problems, 5) neoplasm problems, 6) musculoskeletal problems, 7) poison of insect bites problems, 8) maintenance immune system and provide energy, 9) herbal remedies for maternity persons, and 10) fever and unknown cause problems. After the completion of data collection, researchers

produced the tacit knowledge into 2 explicitly publicized books. They are 1) Herbal and its application: A case study of NumPung Dam, Sakon Nakhon province and 2) Traditional wisdom: A case study of NumPung Dam, Sakon Nakhon province. Moreover, researchers developed a course note of 701108 Thai's Traditional Wisdom and Plants for Quality of Life. This course note was critiqued by experts and was approved by both Suranaee University of Technology's academic council and office of the higher education commission, Thailand.

